

”Gotlands första poetissa”

Gullbritt Thorsell

Fördjupningsarbete i gutamål 7.5 poäng 2009

Handledare: Anna Støvring Nielsen

”Gotlands första poetisssa”

Bakgrund

Jag läste en dikt skriven på gutamål år 1830¹ av en kvinna vid namn Anna Ehrenström. När jag läste vidare vad hon skrivit och läste om hennes liv blev jag inspirerad att skriva om henne och hennes märkliga levnadsbana.

Innehåll:

Inledning

Dikt på gutamål

Vem var hon?

Ballader/visor

Hundarnas klagosång

Språkjämförelser

Fårökopplingen

Dottern

Sammanfattning

¹ Ur folkhögskoleläraren och gotlandskännaren Calle Brobäcks gotlandicasamling

Källor

Bilaga

Inledning

I Gotlands Allehanda i mars månad 1916² finns en artikel med rubriken "Gotlands första poetissa?" Artikelförfattaren Sandbärj menar där att Anna Ehrenström torde ha berättigat anspråk på det epitetet eftersom hon är den första gotländska kvinna som låtit ge ut sina diktalster. Hennes dikthäfte trycktes 1830 hos Gustaf Christiernin i Visby. Häftet har titeln "Skaldeförsök" och består av 18 dikter. De flesta är tillfällighetsdikter och skrevs under tiden den 10 augusti 1828 till och med den 17 mars 1830. Sandbärj skriver att "det är en obetydlig diktsamling fru Ehrenström utsände i bokmarknaden, endast ett 30-tal sidor i liten oktav och innehållande aderton poem af föga litterärt värde". Han tillskriver henne dock "en viss talang, god språkbehandling och i allmänhet välde öfver formen".

Dikt på gutamål

En av dikterna i samlingen, den sista, är skriven på gutamål och har namnet "Samtal vid Hemsö-Krogen emellan en gammal piga (Såjs-Stina benämd) och Fattig-hjonet Tallberg, i anledning av Pastor B----rs Silfverbröllop d. 1 November 1828" .

(Enligt kyrkoböckerna för Alva socken år 1828 bör pastor B----r vara kyrkoherde Olof Bolander. Min anm.)

Här samtalar de båda om den stundande festen hos prästen i Alfva;

Pigan Såjs-Stina säger;

"Bej qvänn di vari ha, u hajmä mjäl di temsä.

Sejn ha di vart i böjn, u till den, samma dag;

Kaupt gåtter, krydder, gröjn, u de af allä slag."

Satiren lyser igenom när hon säger;

"U far ja ingenting, då gir ja upp a rop

U säger: peuken flaugä med dumm allihop."

² Artikel nr 65 och 66 i Gotlands Allehanda 1916 skriven av ELP Sandbärj

Fattighjonet Tallberg svarar att:

*"U mange därpå svär, u allä sär de samä,
Att he jär undertill dess majre af en prest,
Att han ska ännu ha sitt äktenskap pa rest.*

Och : *"Di vill ha Presten skemd, U jär hä sum ja tror,
Så lär de varä hemd, u de af Alfvä bor.*

Min tolkning är att det skvallras i socknen om att prästen är far till flera barn i socknen men att hans äktenskap ändå har hållit i 25 år. Såjs-Stina säger farväl till fattighjonet Tallberg med att berätta att hon ska besöka Gannerä Freu som nog inte mår så bra längre, men ändå alltid är generös när Såjs-Stina kommer och avslutar med;

*Så länge sum ja årker uti lande drejfvä
Så ynsker ja u ber de menske matte lifvä,
Men alle dajm, såm inte gi mi bra,
Dajm ynsker ja, den argä matte ta.*

I dikten finns ett flertal exempel på det som vi diskuterat vid våra föreläsningstillfällen och det som finns att läsa i Herbert Gustavssons bok om Gutamålet. T.ex. de diftonger som kvarstår i gotländskan: hajm/haim, sv. hem eller att långt a kvarstår i gotländskan: haldä, sv. hålla.

Dikten i sin helhet finns i bilagan.

Vem var hon?

Vem var då Anna Ehrenström? Enligt "Människor och miljöer, En annorlunda sockenbok av Ellen och Karl Lindegren" som handlar om Fardhems socken så var Anna Ehrenström dotter till lagmannen Christian Göransson – Gråberg. Denne härstammade från en uppländsk prästsläkt och var bosatt på Gannarve kronohemman i Hemse. (Gården är idag delad mellan Smiss och Oxarve.) Han gifte sig på äldre dar med en dotter till den lärde prosten Tofftén i Havdhem.

Gråberg hyste ett stort intresse för utvecklingen av näringslivet på Gotland och var aktivt verksam för tillkomsten av Gotlands läns hus-hållningssällskap, vars förste ordförande han blev. Han skötte själv om sina barns skolundervisning och lärde dem flera främmande språk.

Anna föddes 1786. En äldre syster Christina föddes 1777 och en äldre bror Olof föddes 1781. Denne dog 1815 när han körde ned sig under isen på Riddarholmsfjärden i Stockholm³. Anna Gråberg verkar ha varit en firad skönhet på baler och kalas i Hemsetrakten och även i Visby. Av P A Säve beskrivs hon som en kvick och intelligent dam, men mycket excentrisk. Hon var säkerligen en viljestark och självständig personlighet som gick sina egna vägar. Hennes äldste broder hette Jacob och föddes 1776. Denne reste ut i världen som 16-åring och hans levnadshistoria låter som en saga. Han blev kammarherre hos hertigen av Toscana, förlänades adelsvärdighet av påven och hedrades med ledamotskap av flera lärda samfund i skilda länder. Han kallade sig "greven av Hemsö" och hans vapensköld upptog gutalammet i guld på det översta fältet och gråberget i blått på det nedre. Systemen Anna Gråbergs liv står i skarp kontrast mot broderns lysande bana.

Anna Gråberg gifte sig 1812 med dåvarande löjtnanten och sedermera majoren vid Gotlands nationalbeväring Nils Ludvig Ehrenström. (Denne var av adelssläkt och styvson till Marianne Ehrenström f. Polett, den sista gustavianska hovdamen. Hon var en tid anställd som hovdam och var väninna till skalden Carl Gustaf af Leopold.) Året därpå fick makarna en dotter, Fredrika Charlotta Magdalena Marianne. Men det blev inget lyckligt äktenskap. Makarna hade vitt skilda intressen och hans uppträdande mot frun vittnar inte till hans förmån. P A Säve beskriver mannen som "en underlig kropp". Anna fann livet med maken olidligt och beslöt att söka få skilsmässa. Den egentliga anledningen till skilsmässan är oklar. En tolkning kan vara att maken förskjutit hustrun på grund av otrohet. Enligt Husförhörslängden från Hemse socken (bild 139, sid 151) flyttar maken redan 1815 från hemmet och bosätter sig i Grötlingbo.

På den tiden var skilsmässa en betydligt svårare process än idag. Anna Ehrenström erbjöd sig att helt avstå från det gemensamma boet och även den lilla förmögenhet hon ärvt efter sina föräldrar. Men det var inte nog. Hon kunde inte betala sin skuld och i enlighet med då gällande lag begärde maken att hustrun skulle sona sitt "brott" genom att spärras in i gäldstuga.

Den 29 november 1829 blev hon inlåst i länsfängelset i Visby, Kaisartornet. "Kaisarn", som fängelset kallade i folkmun, var en fasans boning. I flera av sina dikter har hon uttryckt sin förtvivlan och sitt

³ Enligt en artikel av Hemse Hembygdsförening

förakt för maken. Hon skrev en dikt med titeln "I november 1829" som börjar så här:

*Åter ödet mig har spelt ett streck,
Som jag förr ej rönt utaf det slaget:
En person, som lyckan gjort helt fräck
Låtit bysatt mig i detta draget.*

En strof längre fram i dikten lyder:

*Sinnesstyrkan har jag också Qvar,
Kunde han mig änn i mörkret sätta,
Ty mitt samvete till vän jag har.
Må han äfven kunna säga detta!*

Det som framförallt fick henne att stå ut i fängelse var tankarna på sin dotter. Ovanstående dikt fortsätter:

*Må han äga eqvipager, Guld,
Sina fyrkar, gynnas af de hög:
Jag en Dotter har, som är mig hult,
Ack! Det andra lapprit gäller föga.*

Tre av dikterna är skrivna direkt till dottern. Jag citerar några verser ur en av dessa:

*Goda barn! Ack, stor är nu din smärta
Öfver Mamma. O! Jag känner det.
Men du vet, jag har ett redligt hjerta,
Sinnesstyrka och humöret lätt.
Gud! Du såg mitt hjerta den minuten,
Så jag inom dessa dörrar steg,
Ingen tår ur mina ögon fluten,
Höjde jag min blick till Dig – och teg.*

Livet i fängelset var säkert ingen behaglig vistelse. Torsten Daun har skrivit om fängelselivet i en bok, där han har med ett utdrag ur Wisby Weckoblad från 1937⁴. "Arrestrummen , 8 st, är små, låga och mörka, men försedde med hjälpliga ventiler och kakelugnar och således ganska beboliga, så framt icke för många sammanpackas i samma rum. Flera än 2:ne personer torde icke, åtminstone för längre tid, kunna förvaras i hvarje av de små rummen, utan menligt

⁴ Från boken "från Kajsarn till Sjumastarn" av Torsten Daum 1984

inflytande på helsan". Daun skriver vidare att fången hade rätt till vistelse på gården en gång varje dag om vädret tillät. Några personliga tillhörigheter fick inte föras in. Vedmängden var klart angiven per år, oavsett väderlek. Till varje rum bestods 2 famnar björkved för vinter, om fångar fanns där hela tiden. Fångar av olika kategori, t.ex. bysatta, bötesfångar, rannsaktionsfångar och straffade, skulle om möjligt ej umgås. Bläck och penna fick inte förekomma i anstalten och skulle privatbrev skrivas, skulle landshövdingen ge sitt tillstånd och granska det innan det sändes.

Tydligen hade Anna Ehrenström fått sådant tillstånd eftersom dikterna skrevs under den tiden. I fängelset skrev hon också en morgonpsalm, vilken visar att hon hade en stor gudstro. Även hennes skämtlygne behöll hon i fängelset där hon skrev denna korta dikt:

*Hvar och en af högmod fått sin lott:
Så har mannen, så har hvarje qvinna.
Min portion deraf jag dubbelt fått,
Sen jag hitkom, och blef Kejsarinna.*

"Kejsarinna" syftar naturligtvis på att hon är fängslad i "Kaisarn".

Hur lång tid Anna Ehrenström satt i fängelset har jag inte kunnat få fram någon exakt uppgift på, men troligen kan det röra sig om ca 1-2 år. Hon blev friköpt genom goda vänners försorg, flyttade till Stockholm 1834 och kom aldrig att återvända till Gotland.

I det biografiska samlingsverket "Anteckningar om svenska Qvinnor", tryck i Stockholm år 1883, kan man läsa följande: "Det är ej så särdeles länge sedan man i Stockholm dagligen såg ett gammalt, torftigt klädt fruntimmer, som alltid gick med ett stort knyte under sin slitna slängkappa, hvilken knappt skylde detsamma. Endast litteraturens vänner kände henne, ty dem besökte hon ganska ofta. Hon var, med ett ord, en kringvandrande bokhandlerska, och hennes knyte innehöll gamla böcker, som hon sålde åt sina kunder. Hon var temligen bevandrad i litteraturen och hade fått en bildad uppfostran, samt kände gamla böckers värde och visste alltid hvart hon skulle gå, då hon träffade på värdefulla arbeten. Sålunda försörjde hon sig med knapp nöd, och hon var ofta välkommen, ty hon hade alltid att berätta historier, isynnerhet från sin födelseort Gottland."

Anna Ehrenström dog 1857, tre dagar efter en operation på Serafimerlasarettet. Dödsorsak "blåsesten" (troligen njursten). Hon var då fortfarande boende på samma adress på Söder, Maria Magdalena

församling, Tavastgatan 16, i närheten av Mariatorget, som hon flyttade till från Gotland. Strax innan hon dog kallade hon till sig en vän och bad denne att framföra en sista hälsning och betygandet av hennes tacksamhet till en välgörare – men inte förrän efter hennes död, "på det att saken icke skulle se ut såsom en antydning om understöd". Hon lämnade också över handlingar som visade att hon var "fullt frikallad från all anledning till de förhållanden, som föranledde äktenskapsskilnaden. Hon afstog åt sin man sin på fädernesidan ärfda egendom, för att bli ledig från äktenskapet."

I Gotlands Allehandas julnummer 1932⁵ kunde man läsa en artikel där det framgår att Anna Ehrenström var en omtyckt och ofta sedd gäst bland societetsdamerna i Visby åren kring 1815-1825, bl.a. hos fru Klingvall, född Anna Maria Westling. Hon var fosterdotter till kyrkoherden i Adolf Fredriks församling Johan Olof Wallin. När fadern själv vigde dottern i Stockholm 1813 med Jacob Gustaf Klingvall, bördig från När, fanns bland gästerna skalden Anna-Maria Lenngren, som representerade den föräldralösa brudens släkt och av bruden titulerades moster. Anna Ehrenströms val av titel till sin bok "Skaldeförsök" är förmodligen en påverkan av skalden Lenngrens diktvolymer med samma namn. Att läsa Anna-Maria Lenngrens dikter ingick säkerligen som en aktivitet i den umgängeskrets hon befann sig i.

Vänkretsen tycktes inte ha haft så stort medlidande med Anna Ehrenström när hon hamnade i fängelse, utan tyckts ha menat: "Nej, nu sitter Anna inne, nu ska vi ha roligt!" Och så delade fru Klingvall och de övriga upp sig i olika lag för att olika kvällar i tur och ordning rusta sig för "audiens" hos väninnan Anna. De vandrade dit med sina pigor och drängar, ved och möbler, matkorgar och dryckesvaror för att ha en trevlig kväll. De spelade kort, åt och drack och pratade tills vaktmästarens ropade: "Nu är tiden ute, nu får fruarna vara goda och gå". Och så gick de hem och nästa kväll kom det ett antal andra väninnor. Anna var säkert nöjd och glad för både sällskap och mat och insikten om att hon inte var bortglömd och dessutom fick hon papperslappar att skriva sina dikter på. Väninnorna tyckte säkert det var trevligt att fortsätta umgås med sin omtyckta väninna, men förstod nog inte riktigt allvaret i Anna Ehrenströms belägenhet.

⁵ Gotlands Allehandas julnummer 1932: Personer och episoder ur 1800-talets Visby, författat av Kerstin Steffen

Ballader/visor

I Kungliga Bibliotekets samlingar finns ett antal balladuppteckningar/visuppteckningar (totalt 21 st.) upptecknade efter Anna Ehrenström samlade av Hyltén-Cavallius, sannolikt gjorda när Hyltén-Cavallius var amanuens vid KB 1842⁶. Han skrev i ett brev till fadern att "Jag har nyligen fått fatt i en gammal käring, som skaffat mig många nya folk-wisor". Han har noterat på samligens första sida att det är "Svenska folksånger dikterade af fru Kaptenskan Ehrenström född Gråberg i Hemsö". Maken blev kapten 1820, varför samlingen måste ha tillkommit mellan 1820 och 1842. Till de flesta visorna finns det också melodiuppteckningar, vilket tyder på att Anna Ehrenström inte bara dikterade texterna utan även själv sjöng visorna. Hon hade inte några tryckta förlagor till balladerna och det är ovisst om hon själv skrev texterna eller om hon hört dessa sjungas i sin barndom.

Hundarnas klagosång

Anna Ehrenström skrev ytterligare en diktbok, utgiven i Stockholm 1852. En liten bok på endast några sidor, bestående av endast en dikt med titeln "Hundarnas klagosång". Här kan man förstå att hon nu lever ett fattigt liv, men har ändå kvar sitt skämtlygne och sin satiriska penna. Kanhända hon också tänkt sig att tonsätta dikten. Jag citerar några verser:

*"Vad ha vi arma hundar gjort
Som så skall plågas på var ort?
Vi sucka och vi gnälla allt väl -
Att Gud må vedergällat, ni förstår oss väl.
Ett rysligt larm man höra få
Om någon hund på gatan går;
Hamnbusarna de rara allt väl -
oss genast krig förklara, ni förstår oss väl.
När de riksdaler banko få,
Till krogen ställes kosan då,
Ty nu skall brännvin rinna, allt väl -
Att krogarna må vinna, ni förstår oss väl.*

⁶ Henriksson/Eriksson: "Spegel, spegel på väggen där: En studie kring balladens textliga funktion i kvinnliga traditionsbärares liv under 1800-talet

*Och när vi svälta, första, flås
 Och ännu knappast döda – flås
 Hamnbusen fyller magen, allt väl –
 Han premium fått för dagen, ni förstår oss väl.”*

Man kan ju fundera över varför brodern, den så uppburne vetenskapsmannen, diplomaten, ledamoten av DBW m.m. inte kom till systemens hjälp. Det finns en uppgift i en artikel i Gotlands Allehanda 1927⁷ att brodern adopterade en dotter till den förolyckade brodern Olof och tog henne med sig till Florens och som också blev hans privatsekreterare. Förmodligen försökte han även hjälpa systemen, men Anna Ehrenström var stolt. Hon ville inte ha någons hjälp, hon ville klara sig själv.

Språkjämförelser

Det är osäkert hur mycket gutamål Anna Ehrenström verkligen talade till vardags. Hennes pappa var ju upplänning och många personer i hennes umgänge var från samhällets övre klass, många inflyttade till Gotland. Måhända var det som nuförtiden; det ansågs finare att inte prata dialekt. Men ändå måste hon ju ha umgåtts med vanliga gotlänningar också. Föräldrarnas hushåll och även hennes eget innehöll mycket tjänstefolk, både pigor och drängar. Visst måste dessa ha talat gotländska och den gotländska som talades i början av 1800-talet bör väl rimligtvis ha varit det som vi idag benämner som gutamål. Kanske är det därför hon låter tjänstefolket komma till tals i den enda dikt hon skriver på gotländska? Att inte riktigt erkänna att hon också talar så. För att få dikten att rimma och få ett bra flyt har hon nog gett avkall på att få korrekta ord och vad stavningen beträffar har hon naturligtvis ingen stavningslära att utgå ifrån, det fanns ju ingen. Hon skriver som hon tycker det borde vara. Precis som Fäijaken gör 60 år senare.

I dikten Hundarna klagosång märker man att språket har ändrats från den föregående diktsamlingen. Vi är nu i mitten av 1800-talet, hon har bott i Stockholm ca 20 år och språket är ”renare”, det mera ålderdomliga stavningssättet har försvunnit.

I Einarssons språksociologi skriver han i kap 7.2 Sociolekter och 7.3 Sexolekter om hur den sociala klasstillhörigheten och det faktum att

⁷ Gotlands Allehanda 1927 Ett kvinnoöde av Anna Werner

det handlar om en kvinna eller en man påverkar hur människor talar. Detsamma kan gälla för hur människor uttrycker sig i skrift, vilket Anna Ehrenströms texter är exempel på.

Fårökopplingen

Anna Ehrenströms make Nils-Ludvig Ehrenström gifte om sig 1823 med Margaretha Sofia Lyth. Hustrun ärvde $\frac{1}{4}$ hemman, Part I, Friggars på Fårö 1832 av sin far prästen Grels E Lyth.

N-L Ehrenström avskedades av okänd anledning 1840 från sin majorstjänst i Visby och flyttade till hustru och barn på Fårö, där han avled 1869. Yngste sonen Adolf ägde gården till 1879 då Lars Petter Hammarström köpte gården.⁸

Dottern

Dottern fröken Fredrika Charlotta Magdalena Marianne Ehrenström flyttade till Dalarö, Stockholm, som sjuttonåring år 1830. Där fanns en släkting till fadern, kapten Gustav Adolph Ehrenström, som förmodligen höll en vakande hand över flickan de första åren. 1834 flyttade hon in till centrala Stockholm. När modern avled 1857 var dottern registrerad på samma adress som modern på Södermalm. 1873 blev hon intagen på sjukhus, Danvikens hospital (ett sjukhus för vård av fattiga gamla), och blev kvar där till sin död 1902, nära 90 år gammal. Dödsorsak senilitet.

Sammanfattning

Detta kvinnoöde är ett av många bland 1800-talets kvinnor på Gotland. Det som skiljer Anna Ehrenström från andra är att hon använde den kunskap hon fått av sin far under de första 10 åren av sin levnad innan fadern avled till att skriva och att ge ut sina texter i tryckt form och att hon också väljer att delvis skriva på gutamål. Den viktigaste anledningen till bokutgivningen var förmodligen att få kontanta medel till sin egen och sin dotters försörjning efter sin fängelsevistelse. Men också att visa sina väninnor att hon minsann kunde hon också. Nu kunde väninnorna på sina kvällssoaréer sitta och läsa högt ur Anna Ehrenströms bok och framhålla att de personligen kände författarinnan.

⁸ Enligt gårdsforskning av Helly Öhman f Broman

Källor

Anteckningar om svenska qvinnor 1864-1866

Broback, Calle: Gotlandicasamling

Daun, Torsten: Från Kajsarn till Sjumastarn

Eriksson, Emma och Henriksson, Christina: Spegel, spegel på väggen där: En studie kring balladens textliga funktion i kvinnliga traditionsbärares liv under 1800-talet

Ehrenström Anna; Skaldeförsök och Hundarnas klagosång

EnarssonJan: Språksociologi

Fäi-Jakås brev nr 2

Gotlands Allehanda: artiklar nr 65 och 66 från 1916

Gustavson, Herbert: Gutamålet – Inledning till studium

Hemse Hembygdsförenings skrift om Jacob Gråberg af Hemsö

Lindegren, Ellen och Karl: Människor och miljöer

Steffan, Kerstin: Personer och episoder ur 1800-talets Visby från Gotlands Allehandas julnummer 1932

Werner, Anna: Ett kvinnoöde, artikel i Gotlands Allehanda 1927

Öhman, Helly: Forskning av gården Friggars

Bilaga

Samtal vid Hemsö-Krogen emellan en gammal piga (Såjs-Stina benämnd) och Fattig-hjonet Tallberg, i anledning af Pastor B----rs Silfverbröllop d. 1 November 1828

Såjs-Stina

*Gu dag, min kerä Bror. – Deu kanst mi säga bäst
Um he jär sant hva ja nå har fatt hårt i Hämsä
Att de ska blej Cala´s u de bej Alfva prest.
Bej qvänn di vari ha, u hajmä mjäl di temsä.
Sejn ha di vart i böjn, u till den, sammä dag
Kaupt gåtter, krydder, gröjn, u de af allä slag –
Men kanske kåmm ja deit, ja knapt fick vetä tungu
Men skrejä skudde ja, tils ja fick ont i tungu.
U far ja ingenting, då gir ja upp a rop
U säger: peuken flaugä med dumm allihop.*

Tallberg

*Där pa mejn Syster skall ja svarä di hajlt kort
Att ja har verkeli de sammä också hårt
Men hva som rolitt jär, u hva som folki glamä
U mangä dräpå svär, u allä sär de samä,
Att he jär undertill dess majre af en prest,
Att han ska änneu ha sitt ektenskap pa rest.
Men ma imillan uss den saken bli förtejgder,
Att Prestu ska med presten aldri vara vejgder.
U såmm för mi di seckt, lär han nå varä tvungen,
För han lär ha fått brev, u lejkä ifrån Kungen.
Di vill ha Presten skemd. U jär hä sum ja tror,
Så lär de varä hemd, u de af Alfvä bor.
För di vill bjeudä till att halde hanum vaken,
I he jär just för de, ati di ha tappä saken.
Nå vill di sökä pa att fa han eujti gani.*

*Det sum mest går mi ont så jär he just umm bani,
 För he jär lageli u inte nåkä slarf,
 Att slejkä ban ha ännu aldrig gat i arf.
 För ja försäkrer di, ja jär i lagen klok,
 U he ma ingen tro, att Tallber jär ä tok.*

Såjs-Stina

*Jå, den jest majr än tok, som inte de förstar,
 Att allä di förnämä slejkä sider har.
 Ja vajt just inte ret, hva sum di plär de kallä;
 Men de har ja just hårt di Silber-bryllaup haldä.
 U innan de slejkt bryllaup halde far.
 Så ska di varä giftä fem u tjeuge ar.*

Tallberg

*Ja, kanskä kan de varä falde nå med dajm,
 De ska ja sägä mor, när så ja kummar hajm.*

Såjs-Stina

*Farväl, min kerä bror, ja har ej stunder neu,
 För ja skall nå gå nir, u de till Gannerä-Freu.
 He jär väl icke mikä mä nå för tejden;
 Men ändä skall ha vara bält af Härrskap lejden,
 U till de fattigä da gir ha mangel bejt –
 Atminstune far ja var gang ja kummer dejt.
 Så länge sum ja årker uti lande drejfvä
 Så ynsker ja u ber de menske matte lifvä,
 Men alle dajm, såm inte gi mi bra,
 Dajm ynsker ja, den argä matte ta.*